

TARİHİ YARIMADA'NIN BAZI BİLİNMEYEN BİZANS DÖNEMİ SARNIÇLARI

A REVIEW OF SOME UNKNOWN BYZANTINE CISTERNs IN HISTORICAL PENINSULA

Kerim Altuğ*

Anahtar Sözcükler: Sarnıç, Bizans Mimarlığı, İstanbul, Tarihi Yarımada, Topografya.

Keywords: Cistern, Byzantine Architecture, Istanbul, Historical Peninsula, Topography.

ÖZET

İstanbul'da kent arkeolojisine dair sistematik bilimsel kazuların yoksunluğu nedeniyle, kentin geçmişine ait arkeolojik bulgular genellikle inşaa faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen kazular ile ortaya çıkarılmaktadır. Marmaray gibi büyük ölçekli projelerin kurtarma kazularına kıyasla, özellikle parsel bazında gerçekleştirilen temel kazularından elde edilen arkeolojik bulgular kayda geçirilmelerine rağmen, bu veriler genellikle ilgili kurumlardaki arşiv dosyalarında kalmakta ve akademik camiaya tanıtılmamaktadır.

Bu makalede, İstanbul Tarihi Yarımada'daki temel kazularında ortaya çıkarılan, daha önce yayınlanmamış ya da mevcut yayınlardan sınırlı bilgiler edinebildiğimiz bir grup Bizans Dönemi sarnıç kalıntısı, arşiv verileri ve görsel belgelerle desteklenerek sunulmaktadır.

ABSTRACT

Due to the absence of systematical archaeological excavations elsewhere in Istanbul, like other archaeological discoveries, surviving remains of Byzantine cisterns sometimes appear during the rescue excavations for construction activities at Historical Peninsula. However, even if these remains are well documented, the valuable data usually stays in the related official archive files and cannot be introduced to the academic community. Construction of modern buildings over these remains may be allowed with permissions by government authorities on condition of their protection. Today, many remnants of these unpublished structures preserved under the basements of many commercial and residential buildings, but these are unlikely to be detected unless a systematical research is undertaken in the archives.

In this article, a group of previously unpublished cisterns or currently published works which include brief descriptions without further details in order to provide data for purpose of the research will be introduced.

* Dr. Arkeolog. e-posta: kerimaltug@hotmail.com

GİRİŞ

Tarihi Yarımada'da yapılan inşaat temel kazılarında kimi zaman sarnıçlara rastlanmaktadır. Ancak, bu yapılar kayda geçseler dahi çoğunlukla müze ya da koruma kurulu arşivlerindeki ilgili parsel dosyalarında kalmakta ve akademik camiaya tanıtılmamaktadırlar. Temel kazıları sonucu ortaya çıkarılmış sarnıçların bir kısmına ait kalıntıların korunması suretiyle üzerlerine inşaat yapılmasına izin verilebilmektedir. Günümüzde pek çok apartman ve iş hanının bodrum katlarında bulunan bu kalıntılar yayınlara geçmemiş olduklarından, arşiv taraması yapılmadıkça tespit edilebilmeleri mümkün olmamaktadır.

Bu bakımdan, mevcut literatüre ilave olarak, arşiv taraması ile tespit edilen kalıntıların yerinde incelenmesi sonucu Tarihi Yarımada'daki Bizans Dönemi sarnıçlarının tam bir katalogunun hazırlanması, ayrıca elde edilen arkeolojik malzemenin analizinin yapılması amacıyla İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi Bölümü'nde Prof. Dr. İlknur Kolay danışmanlığında hazırlanan yazarın doktora tezi, sarnıçlar üzerine ileride yapılacak çalışmalara bir temel oluşturması beklentisi ile gerçekleştirilmiştir (Altuğ, 2013).

Tarihi Yarımada'da bulunan Bizans Dönemi sarnıçlarının kataloglama çalışması kapsamında, günümüze ulaşmış sarnıç yapıları ile birlikte, bugün mevcut bulunmayan örnekler de yer almaktadır. Gerçekleştirilen detaylı literatür ve arşiv taramasının yanı sıra, özellikle kaynaklardan bilinen, ancak günümüzdeki konumları belirsiz olan sarnıçların tespiti için Pervititch, Alman Mavileri, Stolpe, Kleiss ve Müller-Wiener haritaları üzerinde çalışma yapılmıştır. Tüm yapı kalıntılarının güncel kadastral bilgileri tespit edilmiş, her bir yapı için arkeometrik ve boyutsal bilgi, kullanılan materyal türünün değerlendirilmesi, korunma durumu ve görsel belgeleme açısından fotoğraflarını içeren ve iki nüshadan oluşan yapı bilgi fişleri hazırlanmıştır. Ayrıca, spesifik malzemelerin çizimleri ve planlar tedarik edilerek kayıt sistemine dahil edilmiştir. Yapıların tarihlendirmeleri yapılarak restorasyon kayıtları ve günümüzdeki kullanım durumları hakkındaki mevcut bilgiler gözden geçirilmiştir.

Çalışma kapsamında 158 sarnıç ve sarnıca dönüştürülmüş çeşitli altyapılar kataloglanarak mimari özellikleri

ve kent topografyasına katkıları açısından detaylı incelemeye tabi tutulmuşlardır. İncelenen yapılar arasında, hakkında yayına rastlamadığımız dikkat çekici örnekler olan İstanbul Lisesi Altındaki Sarnıç, Vefa Kilise Camisi'nin Batısındaki Sarnıç, Vefa Meydanı Sarnıcı, Sarnıçlı Han Sarnıcı, Vidinli Tefrik Paşa Caddesi Sarnıcı, Kırmastı Sarnıcı ve Fethiye Caddesi Sarnıcı, Tarihi Yarımada'daki sarnıçların planlama ilkeleri ve yapım teknikleri açısından incelendiği makale kapsamında daha önceden tanıtılmıştır (Altuğ, 2012).

Aynı amaçla bu çalışmada, söz konusu tez kapsamında incelenen daha önce yayımlanmamış ya da mevcut yayınlarda fonksiyona dair yeterli tespit bulunmayan, dolayısıyla hakkında sınırlı bilgilere sahip olduğumuz, çalışmanın amacına faydalı olacak ölçüde veri sağlayabilen bir grup sarnıç tanıtılmaktadır (Çizelge, 1), (Şekil, 1).

Şek. 1 - İncelenen sarnıçların Tarihi Yarımada'daki dağılımı (Kerim Altuğ).

1. Saraçhane Çıkmazı Sarnıcı

Sarnıca ait kalıntılar, Cankurtaran Mahallesi, Saraçhane Çıkmazı Sokak'ta 1971 yılında gerçekleştirilen inşaat temel kazısı esnasında ortaya çıkarılmıştır. Büyük ölçüde tahribata uğramış olan sarnıcın yalnızca beden duvarının köşe kısmına ait küçük bir bölümü tespit edilebilmiş olup

duvar kalıntısı yanında gerçekleştirilen sondajla, yol seviyesinden 5.50 m. aşağıda sarnıcın zemin seviyesine ulaşılmıştır. İnşa tekniği açısından Erken Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmesi mümkün olan kalıntının beden duvarı 4-4.45 cm. tuğla ve 5-6 cm. arasında değişen derz kalınlığına sahiptir. Duvar yüzeyi 4-5 cm. kalınlığında hidrolik sıva ile kaplıdır. Payandalarla desteklenmiş olan sarnıç kalıntısının günümüze ulaşan tek köşesi su basıncına karşı pahlı düzenleme ortaya koymaktadır. Planı ve örtü sistemi hakkında bilgi sahibi olamadığımız yapı fotoğraflanarak inşaatın devam etmesine izin verilmiştir. Üzerinde apartman bulunan sarnıçtan günümüze ulaşan herhangi bir kalıntı bulunmamaktadır (Şekil, 2).

2. Işık Sokak Sarnıcı

Mese güzergâhında ve Binbirdirek (Philoksenos?) Sarnıcı'nın hemen kuzeyinde bulunan sarnıç, Binbirdirek Mahallesi, Divan Yolu Caddesi ile Işık Sokak kesişiminde gerçekleştirilen temel kazısında ortaya çıkarılmış oldukça küçük ölçülerde bir yapıdır. 3.60x2.30 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı olan sarnıç, iki adet paye tarafından iki sahna ayrılmakta olup meydana gelen 1.80 m. yüksekliğindeki bölümlerin üzeri beşik tonozla örtülü sade bir mekândan oluşmaktadır. Merdiveni bulunmayan sarnıcın iç kısmı bütünüyle hidrolik sıva ile kaplıdır. Sarnıç belgelendikten sonra kaldırılarak inşaat devam ettirilmiştir. Günümüze ulaşan herhangi bir kalıntısı bulunmamaktadır (Şekil, 3).

3. Mercan Sarnıcı

Mercan Mahallesi, Fuat Paşa Caddesi ile Çökelek Sokak kesişiminde yer almakta olan binanın bodrum katının tamamı Erken Bizans Dönemi'ne ait sarnıcın bir bölümünü içermektedir. Sarnıcın bu bölümünde yapılan incelemede, sarnıcın yandaki binanın ve Fuat Paşa Caddesi'nin altına doğru devam ettiği anlaşılmış, ancak bu kısma girmek mümkün olmamıştır (Özgümüş, 2006). Üç adedi yan duvara gömülü olarak izlenebilen sarnıç toplam dokuz sütunla dört sahna ayrılmıştır. Üst örtüsünü çapraz tonozların meydana getirdiği yapıda beşinci yüzyıl özelliği sergileyen tamamlanmamış sütun başlıklarının tümü birer imposta sahiptir. İncelenebilen kısımları oldukça iyi korunmuş olarak günümüze ulaşan sarnıcın zemini betonla kaplanarak, iç kısmı tümüyle yeniden sıvanmış, sütunları da dâhil olmak üzere boyanmıştır. Günümüzde, üzerine inşa edilmiş işletmenin deposu olarak kullanılmaktadır. Sarnıcın yayınlarda geçmeyen uzantısı olduğu tahmin edilen bir diğer kalıntı ise, 1984 yılında Ali Paşa Sarayı'nın bulunduğu parselde yapımına başlanan katlı otopark temel kazısı esnasında, kazı alanının güneybatı köşesinde, Semaverci Sokak ile Fuat Paşa Caddesi'nin kesiştiği yerde Osmanlı Dönemine ait yapı kalıntıları ile birlikte kısmen ortaya çıkarılmıştır. Açığa çıkan bölümünün uzunluğu 11 m., yüksekliği ise 4 m. olan kalıntıda,

üç adedi başlıksız dört adet mermer sütundan oluşan bir sıra ve sarnıcın nispeten daha iyi korunmuş kuzeydoğu köşesinde, kabaca işlenmiş bir başlık taşıyan sütun üzerinde çapraz tonozlu örtü tespit edilmiştir. İnşaat çalışması esnasında kuzeydoğu köşesi tahrip olan sarnıcın bir kısmı daha inşaat sürecinde yıkılmıştır. Kalıntı, rölovesi çıkarılmadan kapatılarak yol seviyesi altında bırakılmıştır (Şekil, 4).

4. Nuruosmaniye Caddesi'ndeki Küçük Sarnıç

Molla Fenari Mahallesi, Nuruosmaniye Caddesi üzerinde 1987 yılında yıkılarak ortadan kalkan ve günümüzde üzerinde Orient Bazaar adlı iş yeri bulunan Nuruosmaniye Sarnıcı'nın hemen kuzeyinde, 1980 yılında gerçekleştirilen temel kazısı ile kısmen ortaya çıkarılmış bir Erken Bizans Dönemi sarnıcıdır (Forchheimer-Strzygowski, 1893; Altuğ, 2013). Yan parselde doğru devam ettiği anlaşılan kalıntının tespit edilebilen yüksekliği 5.50 m. olarak ölçülmüştür. Duvarların yapımında 36x36 cm. genişliğinde ve 4 cm. kalınlığında tuğla ve horasan harç kullanılmış olan yapıda derz kalınlığı yer yer 4-5 cm. arasında değişmektedir. Sarnıcın iç duvarları 4 cm. kalınlığında hidrolik sıva ile kaplıdır. Sarnıç kalıntısının doğusunda, yan parselde bitişik olarak, 4.50 m. yüksekliğinde ve 1.86 m. çapında in situ konumda bir sütun gövdesi tespit edilmiştir. Bu sütunun yakınında, yere düşmüş durumda 2.25 m. ölçüsünde yarım bir sütun, hemen yanında ise İonik impost tipte bir sütun başlığı gün ışığına çıkarılmıştır. Parselin güney kısmında ise, sarnıcın uzantısı olduğu düşünülen oldukça küçük ölçülerde ve dikdörtgen formda bir diğer kalıntı daha tespit edilmiş, aynı şekilde 36x36 cm. genişliğinde tuğlalar ve horasan harç ile inşa edilmiş kalıntıda derz kalınlıkları 4-5 cm. olarak ölçülmüştür. Her iki kalıntının da üst örtüsü, üzerlerinde bulunan binanın inşası esnasında tahrip edilmiştir. Bu bakımdan örtü sistemi hakkında kesin bir bilgi öne sürmek mümkün olmamıştır. Sarnıca ait günümüze ulaşan herhangi bir kalıntı bulunmamaktadır (Şekil, 5).

5. İstanbul Lisesi Yurt Binası Sarnıcı

Hobyar Mahallesi, Cemal Nadir Sokak'ta yer alan İstanbul Lisesi yanında 1973 yılında inşa edilen yurt binasının temel kazısı sırasında Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen kuzeydoğu-güneybatı yönelimli bir sarnıç kalıntısı ortaya çıkarılmıştır. Yalnızca küçük bir kısmı belgelenebilen sarnıç, dikdörtgen planlı olup üzerleri beşik tonozla örtülü, birbiri ile bağlantılı iki mekândan meydana gelmektedir. Duvarların yapımında 36x36 cm. genişliğinde ve 5 cm. kalınlığında tuğla ve horasan harç kullanılmış olan yapıda derz kalınlığı yer yer 4-6 cm. arasında değişmektedir. Tümüyle hidrolik sıvayla kaplı olan sarnıcın köşeleri su basıncına karşı pahlı düzenlemeye sahiptir. Belgelenebilen kısmı 11.30x7.30 m. ölçülerinde olan kalıntının yüksekliği 3.90 m. olarak ölçülmüştür. Bulunduğu alanda in-

şaat devam edeceğinden, rölövesi çıkarıldıktan sonra yapı kaldırılmıştır (Şekil, 6). Bu sarnıcın yanı başındaki İstanbul Lisesi'nin bodrum katında yer alan ve Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen bir diğer sarnıç ise oldukça sağlam durumda günümüze ulaşmıştır (Altuğ, 2012).

6. Besler Han Sarnıcı

Hobyar Mahallesi, Hanımeli Sokak'ta yer almakta olan sarnıç kalıntısı 1988 yılında gerçekleştirilen inşaat temel kazısında ortaya çıkarılmıştır. Sarnıç, kaynaklarda Venedik, Pisa ve Ceneviz yerleşimlerinin mevcudiyeti bilinen ve Bizans Dönemi'nde yoğun olarak yerleşim görmüş olan Zeugma adlı bölgede bulunmakta ve genellikle Botaniates Sarayı'nın alt yapısı ile ilişkilendirilen Acımusluk Sokağı Sarnıcı'nın doğusunda yer almaktadır (Özgümüş, 2009). Örtü sistemi günümüze ulaşmamış olan kalıntı 6x11.50 m. ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.85-1.50 m. arasında değişmektedir. Dönemi tespit edilemeyen sarnıcın ölçülebilir yüksekliği yaklaşık 4 m.'dir. 35x35 cm. ölçülerinde ve 3.50 cm. kalınlığında tuğlalardan örülmüş beden duvarında derz kalınlığı 4 cm.'dir. Sarnıç içerisinde duvarlara bitişik beş adet paye bulunmaktadır. Köşelerde görülen dışbükey formulu düzenlemelerin su basıncına karşı geç dönem onarımlarına işaret eden istisnai bir uygulama olduğu düşünülen sarnıcın duvarlarında hidrolik sıva kalıntıları mevcuttur (Altuğ, 2012). Besler Han'ın alt katında korunmakta olan sarnıca ait kalıntı, günümüzde kumaş deposu olarak kullanılmaktadır (Şekil, 7).

7. Süleymaniye Sıbyan Mektebi Avlusundaki Sarnıç

Süleymaniye Külliyesine ait sıbyan mektebinin avlusunda bulunan, küçük ölçülerde sarnıç yapısıdır. Merdiveni bulunmayan sarnıca avluda bulunan kuyudan girilebilmektedir. Orta Bizans Dönemi'ne tarihlendiği düşünülen sarnıç, dikdörtgen planlı olup, iki adet sütuna sahiptir. Sarnıcın beden duvarları, her biri bir sütun tarafından taşınan, iki adet tuğla ve horasan örgülü kemerli hatlı vasıtasıyla birbirine bağlanmıştır. Ağırlığı yatay olarak dağıtmak ve duvarların düşey olarak çatlamasını önlemek amacıyla yapılan bu uygulama bakımından, İstanbul'daki Bizans sarnıçları içerisinde istisnai bir örnek olan yapı, İskenderiye'de bulunan ve dokuzuncu yüzyıla tarihlenen El Nebi Sarnıcı ile benzerlik göstermektedir. İçi tümüyle kalın hidrolik sıva tabakası ile kaplı olan sarnıcın köşeleri basınca karşı pahlı olarak düzenlenmiştir. İstisnai mimarisi ile dikkati çeken sarnıç, oldukça sağlam durumda günümüze ulaşmış olup, yaklaşık 2 m. yüksekliğinde su ile dolu olarak tespit edilmiştir. Sarnıcın hemen yakınında bulunan Süleymaniye Kütüphanesi Yazma ve Nadir Eserler Patoloji Araştırma Merkezi'nin inşası sırasında ise, birbiriyle bağlantılı olduğu anlaşılan 1.60x0.40 m. ölçülerinde iki adet tonozlu galeri tespit edilmiştir. Tuğla ve horasan tekniğinde inşa edilen galerinin, parsel içeri-

sinde 9.65 m. uzunlukta kavis yaparak Süleymaniye Külliyesi'nin altına doğru devam ettiği saptanmıştır (Şekil, 8).

8. İmaret Sabunhanesi Sokağı Sarnıcı

Hacıkadın Mahallesi, İmaret Sabunhanesi Sokak 21 kapı numaralı parselde 1996 yılında gerçekleştirilen inşaat temel kazısı sırasında oldukça iyi korunmuş olarak ortaya çıkarılan sarnıç kalıntısı, birbirleri ile bağlantılı 3 adet beşik tonozlu mekândan meydana gelmektedir. Dönemi tespit edilemeyen sarnıçta mekânlar arasındaki bağlantı, kapı formulu geçiş aralıkları ile sağlanmaktadır. Tonozların üzerinde bulunan 40-50 cm. ölçülerindeki menfezlerden girilebilen yapının merdiveni bulunmamaktadır. Her iki yanda bulunan 9.70x3.40 m. ölçülerindeki mekânlardan daha küçük boyutlarda olan orta bölümün farklı bir depolama alanı olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Tüm yüzeyler hidrolik sıva ile kaplıdır. Üzerine iş hanı inşa edilmiş olan sarnıcın gerektiğinde incelenebilmesine imkân verecek şekilde korunmasına ilişkin kurul kararı bulunmaktadır (Şekil, 9).

9. Ordu Caddesi Sarnıcı

Mimar Kemalettin Mahallesi, Ordu Caddesi üzerinde 61 kapı numaralı parselde 1987 yılında gerçekleştirilen inşaat temel kazısında ortaya çıkarılmış olan bu sarnıç kalıntısının beşik tonozlardan oluşan üst örtüsü tamamen, geri kalan bölümleri de kısmen daha önceki dönemlerde yapılmış inşaatlar nedeniyle tahrip olarak bütünlüğü bozulmuştur. Birbiri ile doğu-batı yönünde kanallarla bağlantılı iki bölümden oluşan yapı, 10.25x12.50 m. ölçülerinde, dikdörtgeni andıran formdadır. Duvarların korunabilmiş en yüksek noktası, 2.25 m. olarak tespit edilmiş olup, korunmuş genel yükseklik yaklaşık 1.50 m.'dir. Duvar örgü sistemi tuğla ve horasan harçtan meydana gelen yapıda hidrolik sıva kalıntıları tespit edilmiştir. Kullanılan malzeme ve yapım tekniği açısından Orta Bizans Dönemi'ne tarihlenen sarnıçta tuğlalar, 38x38 cm. genişliğinde, 4 cm. kalınlığındadır. Derz kalınlığı 6 cm.'dir. Sarnıcın iç ölçüleri, 2.10x9 m., orta duvarın kalınlığı ise 2.55 m. olarak ölçülmüştür. Sarnıcın günümüze ulaşan kalıntılarının bir kısmı, zemin kat ve asma kat bağlantısını sağlayan merdivenlerin inşası ile tahrip edilmiş, asansör kuyusunun bulunduğu kısmı ise tamamen ortadan kaldırılmıştır. Kazan dairesi ile depoları ayıran duvar ise sarnıç duvarının bir bölümünün üzerine oturmaktadır. Su tutma kapasitesinin sınırlı olduğu anlaşılan ve plan itibarı ile bir alt yapıya işaret eden sarnıca ait kalıntılar üzerine inşa edilen iş hanının bodrum katında koruma altına alınmıştır (Şekil, 10).

10. Akgün Otel Sarnıcı

Mimar Kemalettin Mahallesi, Haznedar Sokak'ta 1975 yılında gerçekleştirilen otel inşaatı temel kazısında, par-

selin kuzeydoğu köşesinde ortaya çıkarılmış olan dikdörtgen planlı Erken Bizans Dönemi Sarnıcıdır. Theodosius Takı yakınında ve Mese'nin güneyinde bulunan sarnıcın dıştan yüksekliği 3 m., genişliği 12.80 m., uzunluğu ise, 15.80 m.'dir. Hafriyat alanında çok miktarda damgalı tuğlanın ele geçtiği, tuğla ve horasan harç işçiliği sergileyen sarnıç, içi tonoz başlangıç seviyesine kadar su ile dolu ve oldukça iyi korunmuş olarak tespit edilmiştir. Kemerlerin üzengi seviyesine kadar hidrolik sıva ile kaplı olan yapının dış duvarları, suyun yapacağı basınca karşı direnç kazandırılması için dıştan payandalarla takviye edilmiştir. Çapraz tonozlardan meydana gelen örtü sistemi altı adet taşıyıcı ile taşınmaktadır. Sarnıç tonoz seviyesine kadar su dolu halde tespit edildiğinden taşıyıcı ve başlıklara ilişkin bilgi mevcut değildir. Üç sahna ayrılmış olan sarnıcın tonozlardan biri üzerine açılmış menfez bulunmakta olup, merdiveni tespit edilememiştir. Sarnıçla beraber, parselin kuzeydoğu köşesinde, kuzey ve batısında yine Erken Bizans dönemine ait duvar kalıntıları ortaya çıkarılmış, bunlardan kuzeydoğu köşesinde yaklaşık dört metre yüksekliğinde tespit edilen duvar kalıntısı, oldukça güçlü bir yapı olan sarnıcın geçmişte üzerinde taşıdığı yapıya ait olması açısından önem taşımaktadır. Koruma altına alınarak, üzerine otel inşa edilen sarnıcın günümüzdeki durumu bilinmemektedir (Şekil, 11).

11. Adem İş Hanı Altındaki Sarnıç

Balabanağa Mahallesi, Ahmet Şuayip Sokak'ta 1991 yılında yapılan temel kazısında, parselin kuzey bölümünde Erken Bizans Dönemi'ne ait duvarı kalıntısı ile hemen önünde altıncı yüzyıla tarihlenen İonik impost tipte başlıklara sahip üç adet mermer sütun in situ olarak ortaya çıkarılmıştır. "L" formunda koruna gelmiş olan duvar kalıntısı yaklaşık 2 m. yüksekliktedir ve uzunluğu 3.50 m.'dir (Özgümüş, 2007). Tuğla kalınlıkları 4 cm. olan kalıntıda hidrolik sıvaya rastlanılmamıştır, ancak günümüze ulaşabilmiş olan duvar köşesinin pahlı olarak düzenlenmiş oluşu, kalıntının bir sarnıcın günümüze ulaşmış köşe duvarına ait olduğunu ispatlamaktadır. Kalıntı, üzerine inşa edilen Adem İş Merkezi'nin bodrum katında korunmaktadır (Şekil, 12).

12. Star İş Merkezi Altındaki Sarnıç

Mimar Kemalettin Mahallesi, Yakupağa Fırını Sokak'ta 1995-1997 yılları arasında gerçekleştirilen kurtarma kazıları sonucu ortaya çıkarılan ve Ferudun Özgümüş tarafından tanıtılan oldukça büyük ölçülerdeki yapılar grubudur (Özgümüş, 2008). Mese ve Forum Tauri ile ilişkili olabileceği düşünülen ancak detaylı olarak incelenmemiş olan bu yapılar topluluğu, Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen hypokaustlu bir yapı ve sarnıç kalıntısından meydana gelmektedir. Burada bulunan sarnıç, birbirleri ile bağlantılı dört adet beşik tonozlu mekândan oluşmakta olup her biri yaklaşık 6x9.50 m. ölçülerinde

olan mekânların birinde tonoz üzerinde su alma menfezi bulunmaktadır. Zeminden tonoz seviyesine kadar olan yükseklikleri yaklaşık 6 m. olan mekânların her birinin dıştan dışa ölçülebilir boyutları ise 11x7 m.'dir. Duvarlar, tonoz başlangıç seviyesine kadar, özelliğini büyük ölçüde yitirmiş hidrolik sıva ile kaplıdır. Mekânlar güney yönünde yarım dairesel payanda formu, kuzey yönünde ise kemerli geçişlerle birbirine bağlanmışlardır. Doğu yönündeki son mekândan, yıkılarak ortadan kalkmış olan mekâna geçilen noktada sarnıcın beden duvarını destekleyen, yan yana yerleştirilmiş iki adet İonik impost başlıklı mermer sütun in situ olarak yer almaktadır. İmpostlar üzerinde kazıma haç motifleri bulunmaktadır. Kalıntının kuzeyinde bir hamam alt yapısı olduğu tahmin edilen ve komşu parselin altına doğru devam etmekte olan basık kemerli, hypokaustlu kalıntılar mevcuttur. Koruma altına alınan kalıntının üzerinde, çelik desteklerle taşınan bir platform kurulmuştur. Platformun üst kısmı iş merkezi olarak hizmet vermektedir. Görülebilen kısımları çok sağlam olarak günümüze gelebilmiş olan kalıntıya üzerinde bulunan iş merkezinden girilebilmektedir (Şekil, 13).

13. Bıçakçı Çeşmesi Sokak Sarnıç ve Ayazması

Kalıntılar, Haydar Mahallesi, Bıçakçı Çeşme Sokak'ta 1992 yılında gerçekleştirilen inşaat temel kazısı esnasında tespit edilmiştir. Tespit anında yapılan incelemede, temel kazısı tamamlanan yaklaşık 14x20m. ölçülerindeki parselin kuzeydoğu ve güney köşesinde, birkaç metre derinliğe inen ve yapım tekniği bakımından Orta Bizans Dönemi'ne işaret eden sarnıç kalıntılarının yer aldığı görülmüştür. Sınırları tespit edilemeyen sarnıca ait parselin kuzeydoğu köşesinde halen görülebilen kalıntı, temel kazısı esnasında kısmen tahrip edilen bir tonoz aittir. Sarnıcın üzerinde, sonraki bir dönemde açılmış, yaklaşık 50 cm çapında iki adet menfez bulunmakta olup, içerisinde inceleme yapılması mümkün olmayan sarnıcın boyut ve mimari özellikleri hakkında detaylı bilgi edinilememektedir. Bununla birlikte, sarnıcın güneyinde bulunan ve sarnıçtan bağımsız olduğu anlaşılan kemer kalıntısı içerisinde inceleme yapılabilmemiş ve bu kalıntının ise oldukça iyi korunmuş bir ayazma olduğu tespit edilmiştir. Dikdörtgen planlı ve beşik tonoz örtülü ayazma havuzunu silmelerle çevrelenmiş mermer korkuluk levhaları sınırlandırmaktadır. Sarnıç ve güneyinde bulunan ayazmanın kayıp bir kiliseye ait oldukları düşünülmektedir (Şekil, 14).

14. Üsküplü Caddesi Sarnıcı

Haraççı Karamehmet Mahallesi, Üsküplü Caddesi üzerinde yer alan Horozoğlu İş Hanı'nın bodrum katında bulunan ve oldukça iyi korunmuş olan bu hidrolik yapıya, hanın zemin katından, on basamaklı bir merdivenle inilmektedir. Yapı, küçük bir ön oda ile daha büyük boyutlu ikinci mekândan meydana gelmektedir. Küçük mekân

1.40x1.80 m. ölçülerinde olup yüksekliği 2.10 m.'dir. Kuzeyinde mermer lentolu bir kapıdan ikinci bir giriş mevcuttur, ancak bu giriş hanın inşası ertesinde tuğla ile örülerek kapatılmıştır. Küçük mekânın üst kısmı muntazam bir biçimde kırılarak açılmış, sonraki bir dönemde ise mermer levhalar ve bir granit sütun gövdesi ile kapatılmıştır. Küçük mekânın güneyinde bulunan 1.10x2.10 m. ölçülerinde bir kapıdan ise 4.50x5.50 m. ölçülerinde ve 2.80 m. yüksekliğinde, kuzey-güney doğrultulu büyük mekâna geçilmektedir. Büyük mekânın güney duvarında dört, doğusunda iki, ve kuzeyinde bir adet olmak üzere 40 cm. derinliğinde nişler bulunmaktadır. Mekânın kuzeydoğu köşesinde, zeminde 40 cm çapında alçak bilezikli bir kuyunun varlığı dikkati çekmektedir. Her iki mekânın da üzeri beşik tonozlarla örtülü olan yapıda duvarlar ve tonoz kalın hidrolik sıva tabakası ile kaplıdır. Sarnıca dönüştürülmüş bir ayazma olabileceği düşünülen yapı, üzerine inşa edilen iş hanının zemin katında koruma altına alınmıştır (Şekil, 15).

15. Kocamustafapaşa Camisi Sarnıcı

Sarnıç, altıncı yüzyılda inşa edilen ve dokuz ile on üçüncü yüzyıllarda esaslı onarımlar gören, Bizans Dönemi'nin başlıca manastır kiliselerinden, bugünkü Kocamustafapaşa Camisi, Ayios Andreas kilisesinin güneydoğu tarafında yer almaktadır. Dikdörtgen planlı, doğu-batı doğrultulu olan yapı, caminin mihrap duvarına yaklaşık 5.40 m. uzaklıkta, hemen hemen camiye paralel olarak uzanmakta ve zeminden yaklaşık 1.50 m. aşağıda bulunmaktadır. Sarnıca, dört sütunun ortasında ve apsis üzerinde açılmış olan, mermer kuyu bilezikli iki adet su alma menfezi vasıtasıyla girilebilmektedir. Yapının oturma alanı, duvarlar dahil 107.79 metrekaredir. Yüksekliği, döşeme kotundan tonoz seviyesine kadar 4.30 m. olup, duvar kalınlığı yaklaşık 1 m.'dir. Sarnıç iç duvarları tonoz seviyesine kadar hidrolik sıva ile kaplıdır. Üç bölümlü olan sarnıcın batısında dikdörtgen şeklinde bir mekân bulunmaktadır. Bu bölümden, doğuda bulunan yaklaşık 2.50 m.'lik bir geçitle ana mekâna ulaşılmaktadır. Ortada devşirme olarak kullanılmış, her biri farklı ölçülerde dört adet mermer sütun bulunmaktadır. Sütun başlıklarının üç adedi trapezoidal formdadır, biri ise başlık olarak kullanılmış bir sütun kaidesidir. Kemerlerin üzengi hizasında bugün var olmayan ahşap gergilere ait yuvalar mevcuttur. Ana mekânın doğusunda, iki dikdörtgen paye arasından geçilerek ulaşılan yine dikdörtgen şeklindeki üçüncü bölüm ve küçük bir apsis bulunmaktadır. Yapı plan şeması itibari ile, narteksi, iki sütun dizisi ile üç nef ayrılmış olan naos ve apsisi ile küçük ölçülerde bir kiliseyi andırmaktadır. Beşik tonozlardan oluşan üst örtüye sahip olan sarnıcın merdiveni bulunmamaktadır. Tonozlar üzerinde, muhtemelen geçmişte taşıdığı yapının çatısından sağlanan yağmur sularını sarnıca aktaran pişmiş toprak künkler bulunan yapıda ayrıca kurşun tahliye boruları tespit edilmiştir. İçerisinde yaklaşık 30-35 cm.

derinliğinde su ve çamur tabakası bulunan sarnıç günümüze kadar oldukça sağlam durumda ulaşılmıştır. Sarnıca dönüştürülmüş bu alt yapının Geç Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmesi mümkündür (Şekil, 16).

16. İbadethane Sokağı II No.'lu Sarnıç

On ikinci yüzyılda inşa edilen Pantokrator Manastırı ile ilişkili beş adet sarnıç bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla Zeyrek (Pantokrator) Sarnıcı, Şeyh Süleyman Mescidi'nin kuzeyindeki sarnıç, İbadethane Sokağı I, II ve III no.lu sarnıçlar olarak tanımlanmıştır (Altuğ, 2013). Bu sarnıçlardan Sinanağa Mahallesi, İbadethane Sokağında yer alan III no.lu sarnıç haricindekiler günümüze ulaşabilmiş olup I no.lu sarnıç, Forchheimer-Strzygowski tarafından detaylı olarak tanıtılmıştır (Forchheimer-Strzygowski, 1893). İbadethane sokağı I no.'lu sarnıcın doğu duvarına bitişik konumda bulunan II no.lu sarnıç hakkında ise literatürde detaylı bir bilgiye rastlanılmamaktadır (Müller-Wiener, 1977; Fıratlı-Yücel, 1952). İbadethane Sokak'tan güneybatıya doğru uzanan dar bir çıkmaz sokak ile ulaşılabilen, yaklaşık 11.50x11.50 m. ölçülerinde kare planlı olan sarnıç, üç sıra halinde dizilmiş dokuz adet mermer sütunla dört sahna ayrılmaktadır. Yarı işlenmiş mermer İonik impost başlıklara sahip olan yapıda sütunlar ve başlıklarının tümü aynı tip ve ölçülerdedir. Sarnıcın üst örtüsü on altı adet kubbeden meydana gelmektedir. Sarnıcın tuğla ve horasan harç ile inşa edilmiş beden duvarlarında kemerlerin altlarına gelecek şekilde havalandırma pencereleri bulunmaktadır. Kemer üzengi hizalarında ahşap gergi kirişi yuvaları mevcuttur. Sütun başlıkları hizasına kadar su geçirmez sıvayla kaplı olan yapının köşeleri pahlı olarak düzenlenmiştir. Meyilli arazide inşa edilmiş olan sarnıcın toprak üzerindeki kuzeydoğu duvarı dıştan beş adet payanda ile desteklenmiştir. İki yönden muhdes girişler açılmış olan sarnıç, ortasından modern bir duvarla ikiye bölünmüş durumda olup, orta sütun dizisi duvar içerisinde kalmıştır. Orta Bizans Dönemi'nde inşa edildiği düşünülen sarnıç, oldukça sağlam durumda günümüze ulaşmıştır (Şekil, 17).

17. Anemas Kulesi'nin Doğusundaki Sarnıç

Atıkmustafapaşa Mahallesi, Dervişzade Sokak'ta bulunan Anemas Kulesi'nin hemen doğusunda yer alan sarnıç kalıntısıdır. Forchheimer-Strzygowski tarafından No. 39 başlığı altında kısaca tanıtılan sarnıç, Anemas Zindanları restorasyon çalışmaları esnasında yakın zamanda yeniden gün ışığına çıkmıştır. Doğu-batı uzantılı olan sarnıç, 8.30x4 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır (Forchheimer-Strzygowski, 1893). Beden duvarları moloz taş ve tuğla kuşaklı almaşık işçilik sergileyen yapının içi tümüyle hidrolik sıva ile kaplıdır. Beşik tonoz örtüye sahip olan sarnıcın doğu duvarının tonoz hizasında sonradan örülerek kapatılmış pencere bulunmaktadır. İçerisinde bulunan dolgu sebebiyle zemin kotu yükselmiş durum-

da olan sarnıcın kuzey ve güney duvarlarında ise 4x1 m. ölçülerinde arkosolium benzeri kemerli nişler mevcuttur. Sarnıca dönüştürülmüş bir kriptada olduğu düşünülen ve muhtemelen Geç Bizans Dönemi'ne tarihlenen yapı oldukça sağlam durumda günümüze ulaşmıştır (Şekil, 18).

DEĞERLENDİRME

Antik Yunan ve Roma uygarlıklarında Hellenistik Dönem'den beri konut sarnıçlarının kullanıldığı bilinmektedir (Robinson-Graham, 1938; Thompson, 1962). İstanbul'da beşinci ve altıncı yüzyıllardan itibaren, genellikle iki ya da dört sütun dizisine sahip pek çok sarnıç inşa edilmiştir. Bu sarnıçların şehrin kamusal yapıları ve konutlarının su ihtiyacını karşılamakta oldukları düşünülmektedir. Özellikle Orta ve Geç Bizans Dönemleri'nde şehre su taşıyan isale hatlarının tahribe uğrayarak zaman içerisinde işlev dışı kalması ile manastırların bünyelerinde de sarnıçların inşa edilmeye başladığı, bazı altyapı ve hipojelerin de sarnıç haline dönüştürüldüğü görülmektedir (Rautman, 2006). İstanbul'daki kiliselerin hemen hepsinde rastlanılan sarnıçlar esasen su depolama amacıyla inşa edilmiş yapılar olabildikleri gibi, sonradan sarnıca dönüştürülmüş altyapı ya da mezar yapıları olarak da karşımıza çıkabilmektedirler. Örneğin, altıncı yüzyılda inşa edilen ve dokuz ile on üçüncü yüzyıllarda esaslı onarımlar gören, Bizans Dönemi'nin başlıca manastır kiliselerinden Ayios Andreas kilisesinin (Kocamustafapaşa Camisi) güneydoğu tarafında tespit edilen küçük ölçülerdeki apsisli yapı bu açıdan dikkat çekicidir. Vaftizhane ya da martyrion ile ilişkili olduğu düşünülen bu yapı muhtemelen on üçüncü yüzyıl ertesinde sarnıca dönüştürülmüştür. Bu tip yapılara bir diğer örnek ise Anemas Kulesi'nin doğusunda tespit edilen sarnıçtır. Muhtemelen bir kriptada kalıntısı olan bu altyapının sonradan sarnıca dönüştürüldüğü düşünülmektedir. Sarnıca dönüştürülmüş mezar yapıları aynı zamanda kentin nekropol alanlarına da işaret edebilmektedir.

Tarihi yarımada'daki sarnıçlar yapım teknikleri ve devşirme malzemenin kullanımı açısından birbirleri ile benzerlik göstermektedir. İstanbul sarnıçlarının genel özelliği olarak farklı çap ve boylarda mermer ve granit devşirme sütunlar kullanılmakta, sütunların boylarının yetmediği yerlerde ise kaide olarak pedestallar, sütun başlıkları üzerine ise kemerlerin stabil olarak yerleşebilmesi için geçiş ögesi olarak impost bloklar yerleştirilmektedir.

Orta ve Geç Bizans Dönemi'nde inşa edilen sarnıçlarda Geç Antik Çağ'a ait mimari elemanlar devşirme olarak kullanıldığından sarnıç kalıntılarının inşa tarihlerinin saptanabilmesinde güçlüklerle karşılaşılabilir (Crow-Bardill-Bayliss, 2008). Özellikle sütun başlıklarının tarihlendirilmeleri duvar örgü tekniği, sütun başlıkları, tuğla boyutları veya mevcut ise damgalı tuğlaların bütüncül olarak incelenmesi ile mümkün olmaktadır (Bar-

dill, 2004; Crow-Bardill-Bayliss, 2008, Altuğ, 2012, Altuğ, 2013).

Çalışma kapsamında incelenen sarnıçların büyük kısmı, dikdörtgen ya da kare plan şeması sergilemektedir. Destekli sarnıçlarda iç mekânlar genellikle 2 ila 4 m. aralıklarla düzenlenmiş taşıyıcılarla sahnalara ayrılmaktadır. Taşıyıcılar, hemen tüm örneklerde yekpare mermer veya granit devşirme sütunlardan meydana gelmekte olup taşıyıcı ve kemer akslarının kesişmesi ile taşıyıcıları birbirine ve duvarlara bağlayan geleneksel bir sistemle oluşturulan kareye yakın birimlerin üzeri tuğla tonoz veya kubbe ile örtülmektedir (Alper, 2006; Altuğ, 2013). Genellikle küçük ölçülerdeki konut sarnıçları ise çoğunlukla sütun ve ayak gibi taşıyıcılar içermemektedirler. Desteksiz tipteki sarnıçların örtü sistemi yarım daire kesitli beşik tonozdan meydana gelmektedir. Bazı örneklerde sarnıçların içlerine inişi kolaylaştırmak üzere duvara bitişik birer merdiven inşa edilmiştir. Sızdırmazlık sağlanması amacıyla iç duvarlar genellikle sütun başlıkları ya da havalandırma pencerelerinin hizasına kadar kalın bir su geçirmez sıva tabakası (hidrolik sıva) ile kaplanmaktadır. Pencereler, havalandırma fonksiyonunun yanı sıra fazla suyun tahliyesi-ne de imkân tanımaktadır. Depolanan suyun köşelere yapacağı basınca karşı direnç kazandırmak üzere sarnıçlarda köşelerin geniş açılı olması tasarım ilkesi kabul edilmiştir (Crow-Bardill-Bayliss, 2008, Altuğ, 2012, Altuğ, 2013).

Sarnıçlar genellikle günümüze ulaşmamış olan Bizans Dönemi alt yapılarını teşkil etmektedirler (Eyice, 1989; Wulzinger, 1925, Altuğ, 2013). Yazılı kaynaklar ve arkeolojik verilerin yetersizliği nedeniyle sarnıçların yoğunlaştığı bölgeler, Tarihi Yarımada'nın Bizans Dönemi'ndeki yapılaşma durumuna dair anahtar rol üstlenmektedir. Bu konu ise "Tarihi Yarımada'daki Bizans Dönemi Sarnıçları Envanteri Işığında Topografik Gözlemler" adı altında ayrı bir makale kapsamında detaylı olarak irdelenecektir.

KAYNAKÇA

- Altuğ, K., 2012. Planlama İlkeleri ve Yapım Teknikleri Açısından Tarihi Yarımada'daki Bizans Dönemi Sarnıçları. Restorasyon Konservasyon Çalışmaları Dergisi, 15, İstanbul, s. 3-15.
- Altuğ, K. 2013. İstanbul'da Bizans Dönemi Sarnıçlarının Mimari Özellikleri ve Kentin Tarihsel Topografyasındaki Dağılımı, (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alper, M. 2006. Design Characteristics and Constructional Techniques of a Byzantine Cistern in Istanbul, Proceedings of the 5th International Conference, Structural Analysis of Historical Constructions - Possibilities of Numerical and Expe-

rimental Techniques, 1, P.B.Lourenço-P.Roca-C.Modena -S.Agrawal (Ed.), Delhi, s. 191-199.

Bardill, J. 2004.

Brickstamps of Constantinople, Oxford Monographs on Classical Archaeology. Oxford.

Crow, J., Bardill, J., Bayliss, R.A. 2008.

The Water Supply of Byzantine Constantinople, Journal of Roman Studies Monograph, 11, London.

Crow, J. 2012.

Ruling the Waters: Managing the Water Supply of Constantinople, AD 330-1204, Water History, 4, s. 35-55.

Eyice, S. 1989.

İstanbul'un Bizans Su Tesisleri, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, cilt: 2, 5, s. 3-14.

Fıratlı, N., Yücel, F. 1952.

Some Unknown Byzantine Cisterns of Istanbul, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni, 120, İstanbul, 3-6.

Forchheimer, P., Strzygowski, J. 1893.

Die Byzantinischen Wasserbehälter von Konstantinopel. Wien.

Kleiss, W. 1967.

Topographisch-archäologischer Plan von Istanbul: Verzeichnis der Denkmäler und Fundorte. Tübingen.

Müller-Wiener, W. 1977.

Bildlexikon zur Topografie Istanbuls. Tübingen.

Özgümüş, F. 2007.

2005 Yılı İstanbul Çalışmaları Bilimsel Raporu, 24. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2, Ankara, s. 528-530.

Özgümüş, F. 2008.

2006 İstanbul Suriçi Arkeolojik Yüzey Araştırmaları, 25. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2, Ankara, 154-155.

Özgümüş, F. 2009.

2007 İstanbul Suriçi Arkeolojik Yüzey Araştırması, 26. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1, Ankara, 3-6.

Rautman, M. 2006.

Constantinople-Water Supply, Daily Life in the Byzantine Empire, Connecticut.

Robinson, D.M., Graham, J. 1938.

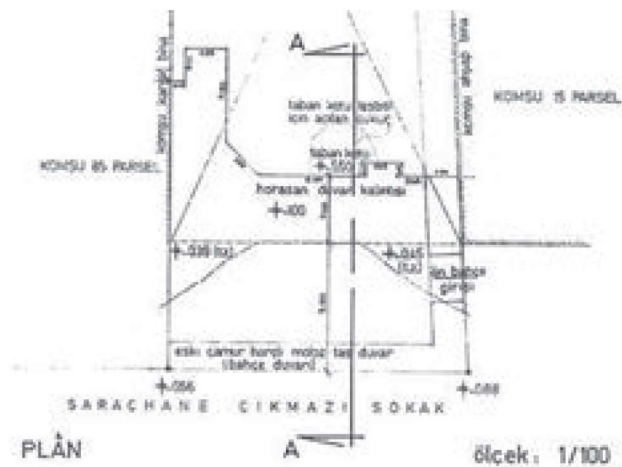
The Hellenic House, Excavations at Olynthus, cilt: 8, Baltimore.

Thompson, D.B. 1962.

Three Centuries of Hellenistic Terracottas: II. C The Satyr Cistern, Hesperia, 31, Princeton, 244-262.

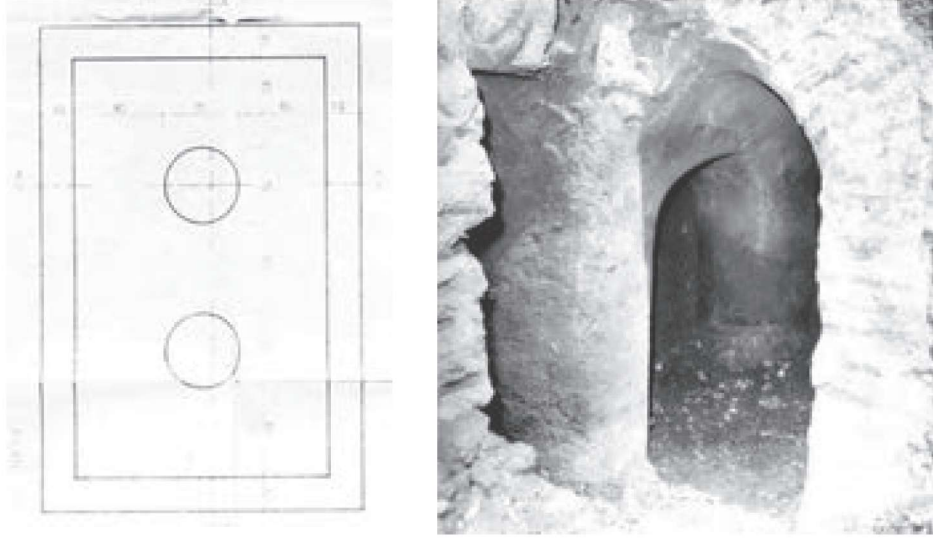
Wulzinger, K. 1925.

Byzantinische Baudenkmäler zu Konstantinopel: Auf der Seraispitze, die Nea, das Tekfur-Serai und das Zisternenproblem, Mittelmeer-Länder und Orient, Sammlung Kunstwissenschaftlicher Studien, 1, Hannover.

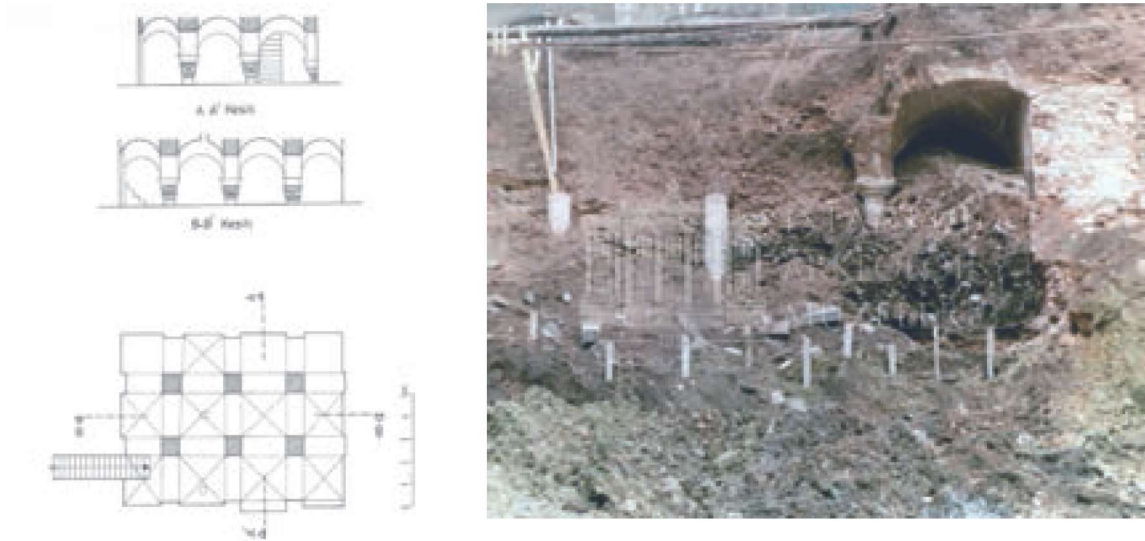

Şek. 2 - Sarachane Çikmazı Sarnıcı. Kalıntı planı ve detay görünümü (Koruma Kurulu Arşivi).

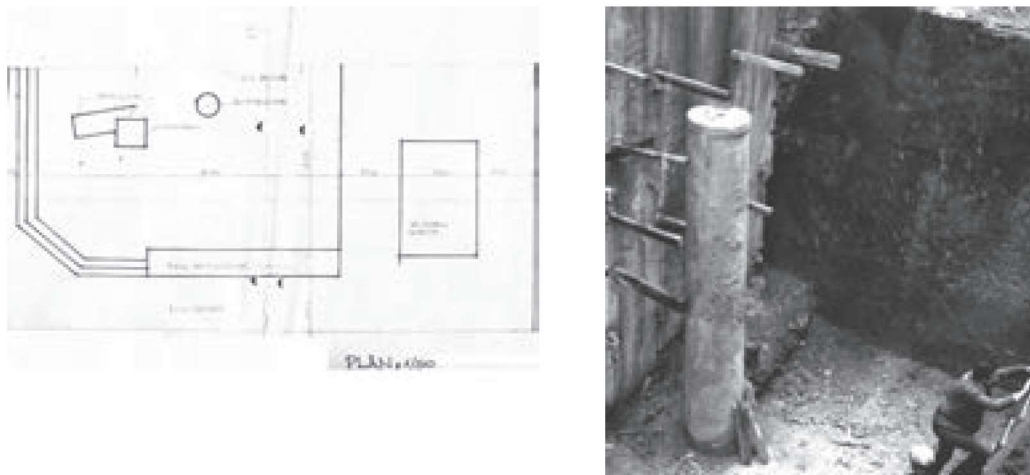
TARİHİ YARIMADA'NIN BAZI BİLİNMEYEN BİZANS DÖNEMİ SARNIÇLARI

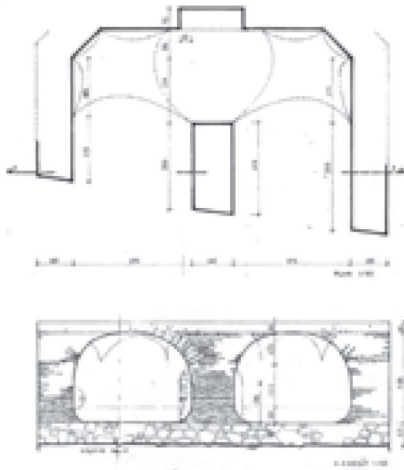
Şek. 3 - Işık Sokak Sarnıcı. Sarnıç planı ve içten detay görünümü (Koruma Kurulu Arşivi).

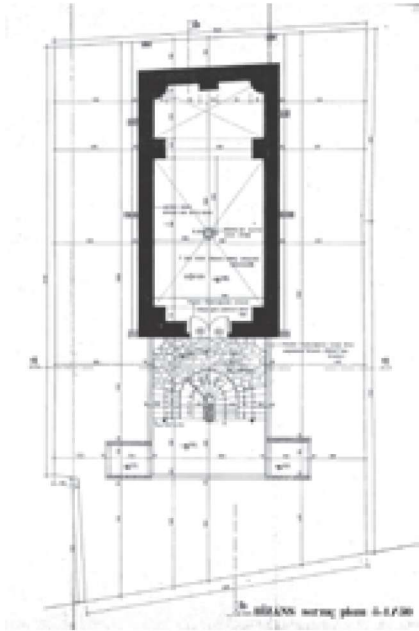
Şek. 4 - Mercan Sarnıcı. Özgümüş tarafından incelenen kısım planı, kesit (Özgümüş, 2007, Çizim: S. Parlak), 1984 yılında ortaya çıkan kısım görünümü (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Arşivi).

Şek. 5 - Nuruosmaniye Caddesi'ndeki Küçük Sarnıç. Plan ve in situ sütun gövdesinin görünümü (Koruma Kurulu Arşivi).

Şek. 6 - İstanbul Lisesi Yurt Binası Sarnıcı. Plan, kesit ve kalıntının görünümü (Koruma Kurulu Arşivi).

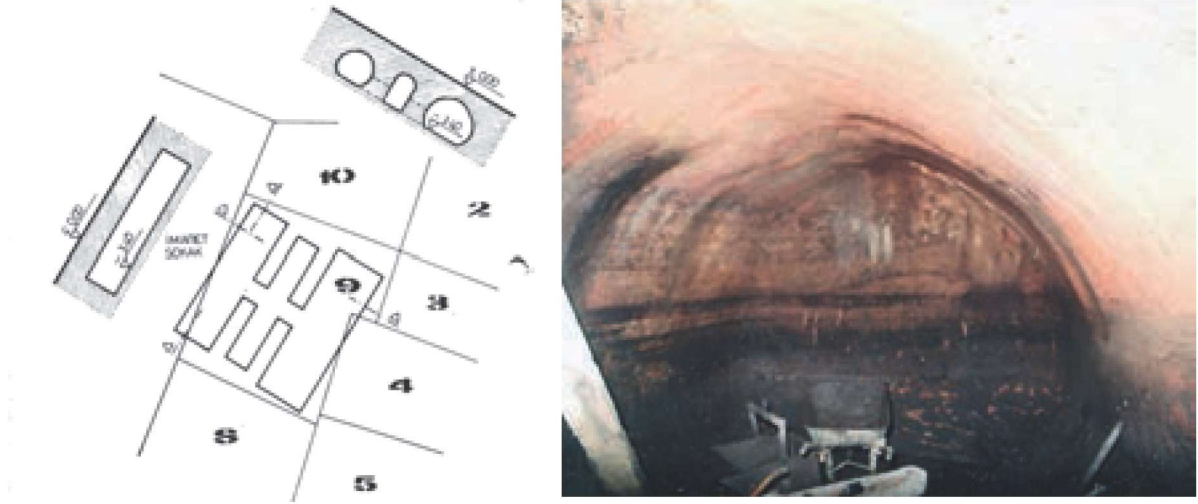

Şek. 7 - Besler Han Sarnıcı. Plan (Koruma Kurulu Arşivi) ve beden duvarı detay görünümü (Kerim Altuğ).

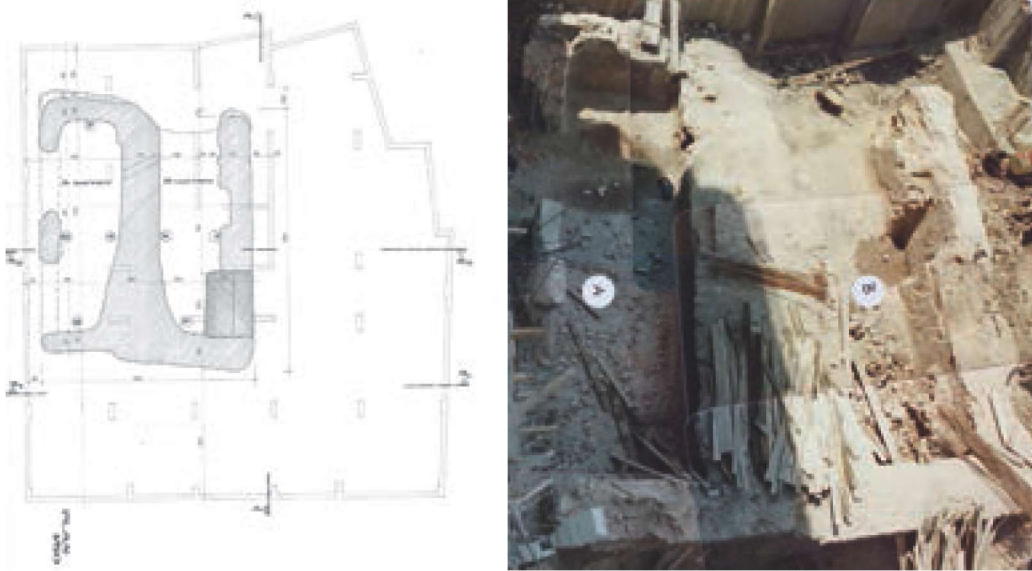

Şek. 8 - Süleymaniye Sıbyan Mektebi Avlusundaki Sarnıç. Sarnıç iç görünümü (Aras Neftçi) ve galeri kalıntılarının görünümü (Koruma Kurulu Arşivi).

TARİHİ YARIMADA'NIN BAZI BİLİNMEYEN BİZANS DÖNEMİ SARNIÇLARI

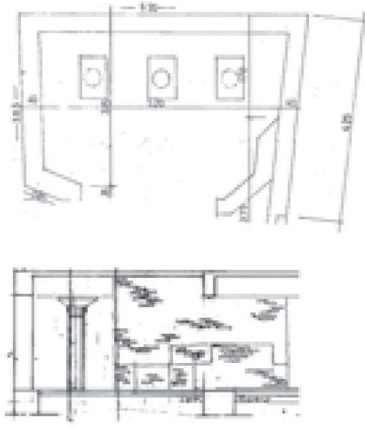
Şek. 9 - İmaret Sabunhanesi Sokağı Sarnıcı. Plan, kesit ve içten görünümü (Koruma Kurulu Arşivi)

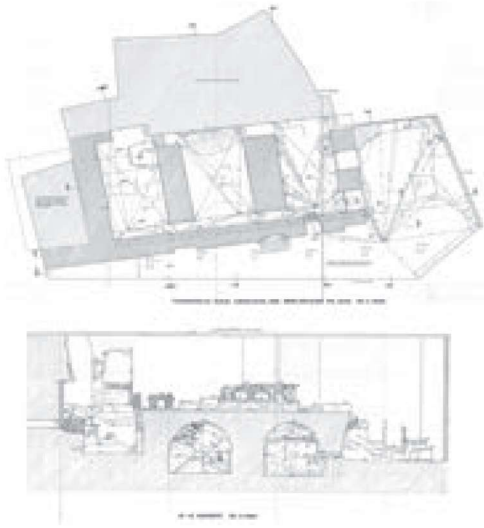
Şek. 10 - Ordu Caddesi Sarnıcı. Plan ve kalıntı genel görünümü (Koruma Kurulu Arşivi).

Şek. 11 - Akgün Otel Sarnıcı. Plan, kesit ve sarnıcın içten görünümü (Koruma Kurulu Arşivi).

Şek. 12 - Adem İş Hanı Altındaki Sarnıç. Plan, kesit (Koruma Kurulu Arşivi) ve kalıntı köşe görünümü (Ferudun Özgümüş).

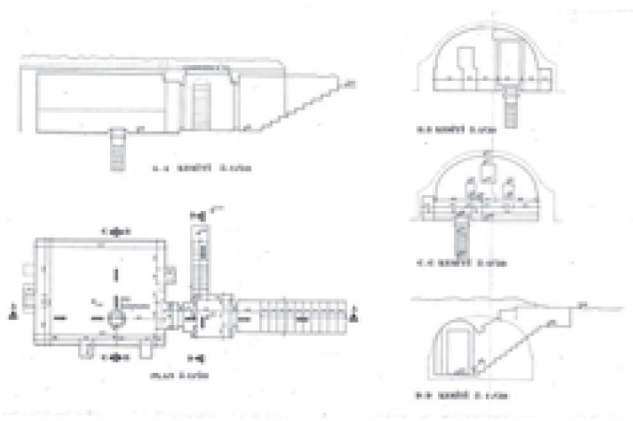

Şek. 13. Star İş Merkezi Altındaki Sarnıç. Plan, kesit ve içten detay görüntüleri (Koruma Kurulu Arşivi).

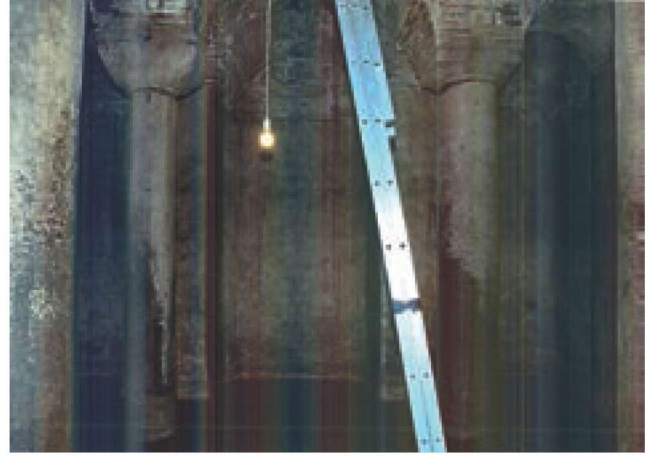
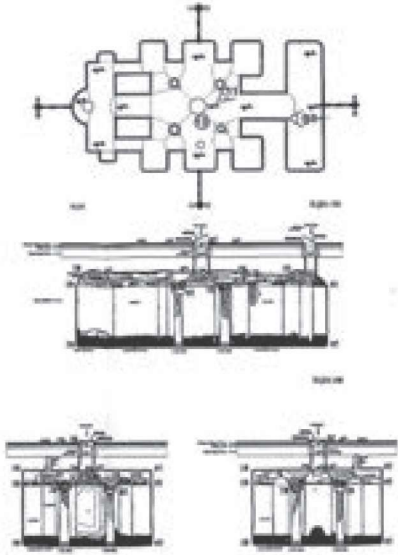

Şek. 14 - Bıçakçı Çeşmesi Sokak Sarnıç ve Ayazması. Sarnıcın yer aldığı parsel, ayazmaya geçiş veren tonoz ve içten görünümü (Kerim Altuğ).

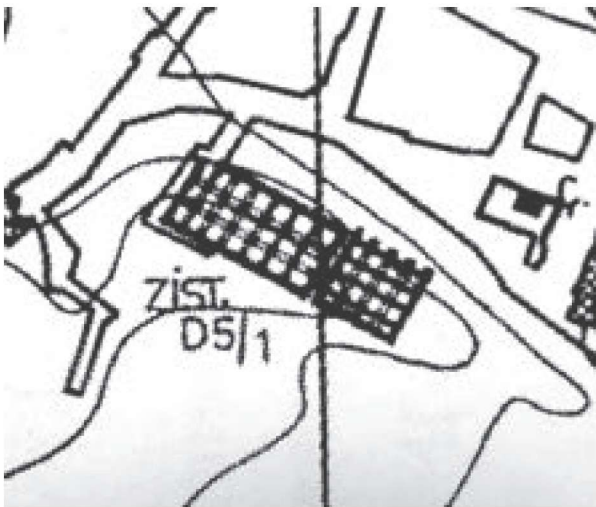
TARİHİ YARIMADA'NIN BAZI BİLİNMEYEN BİZANS DÖNEMİ SARNIÇLARI

Şek. 15 - Üsküplü Caddesi Sarnıcı. Plan, kesit (Koruma Kurulu Arşivi) ve içten görünümü (Kerim Altuğ).

Şek. 16 - Kocamustafapaşa Camisi Sarnıcı. Plan, kesit ve içten görünümü (Koruma Kurulu Arşivi).

Şek. 17 - İbadethane Sokağı I ve II no.lu sarnıçların planları (Müller-Wiener, 1977) ve II No.'lu sarnıcın içten görünümü (Kerim Altuğ).

Şek. 18 - Anemas Kulesi'nin Doğusundaki Sarnıç. Plan, kesit (Forchheimer-Strzygowski, 1893) ve sarnıcın içten görünümü (Kerim Altuğ).

Dönemi	Yapı Adı	Plan Tipi	Özgün Kullanım	Tuğla Boyutları
Erken Bizans	Star İş Merkezi Altındaki Sarnıç	Desteksiz	Altyapı?	Gen.: 35-40 Kal.: 4 cm.
	İstanbul Lisesi Yurt Binası Sarnıcı	Desteksiz	Sarnıç	Gen.: 36-36 Kal.: 5 cm.
	Nuruosmaniye Caddesindeki Küçük Sarnıç	Tek Sıra Destekli?	Sarnıç	Gen.: 36-36 Kal.: 4 cm.
	Adem İş Hanı Altındaki Sarnıç	Tek Sıra Destekli	Sarnıç	Gen.: 30-35 Kal.: 4 cm.
	Akgün Otel Sarnıcı	İki Sıra Destekli	Sarnıç	Bilinmiyor
	Mercan Sarnıcı	Üç Sıra Destekli?	Sarnıç	Bilinmiyor
	Saraçhane Çıkmazı Sarnıcı	Bilinmiyor	Sarnıç	Kal.: 4-4.45 cm.
Orta Bizans	Ordu Caddesi Sarnıcı	Desteksiz	Altyapı?	Gen.:38-38 Kal.: 4 cm.
	Süleymaniye Sıbyan Mektebi Avlusundaki Sarnıç	Tek Sıra Destekli	Sarnıç	Bilinmiyor
	İbadethane Sokağı II No.'lu Sarnıç	Üç Sıra Destekli	Sarnıç	Gen.: 30-35 Kal.: 3-4 cm.
	Bıçakçı Çeşmesi Sokak Sarnıç ve Ayazması	Bilinmiyor	Sarnıç	Gen.: 30-35 Kal.: 3-4 cm.
Geç Bizans	Anemas Kulesi'nin Doğusundaki Sarnıç	Desteksiz	Kripta?	Gen.: 35-40 Kal.: 3-4 cm.
	Kocamustafapaşa Camisi Sarnıcı	İki Sıra Destekli	Altyapı	Gen.: 35-35 Kal.: 4 cm.
Bilinmiyor	Üsküplü Caddesi Sarnıcı	Desteksiz	Ayazma?	Kal.: 4 cm.
	İmaret Sabunhanesi Sokağı Sarnıcı	Desteksiz	Sarnıç	Bilinmiyor
	Besler Han Sarnıcı	Desteksiz?	Sarnıç	Gen.: 35-35 Kal.3.50 cm.
	Işık Sokak Sarnıcı	Tek Sıra Destekli	Altyapı?-Sarnıç?	Bilinmiyor

Çizelge 1 - İncelenen sarnıçlara ilişkin sınıflandırma tablosu.